

Омельченко Людмила Сергіївна

к.е.н., доцент, завідувач кафедри

«Фінанси і банківська справа»

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,

м. Маріуполь, Україна

Піскульова Ілона Володимирівна

аспірант кафедри «Фінанси і банківська справа»

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,

м. Маріуполь, Україна

РОЗВИТОК ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Технологічна структура економіки України майже на 95% представлена технологічними укладами індустріального характеру, в складі яких значна частина належить гірничо-металургійному комплексу (ГМК). У докризовий період він забезпечував чверть ВВП країни, понад 40 % валютних надходжень від експорту продукції. Також у галузі було зайнято приблизно 10 % загальної кількості працівників. Багато із підприємств гірничо-збагачувального та металургійного типу є містоутворюючими з чисельністю працівників, що вимірюється тисячами, а подекуди, і десятками тисяч чоловік. У цьому сенсі їх вплив на соціальну сферу важко переоцінити [1,2].

На розвиток гірничо-металургійного комплексу впливають наступні фактори [3,4]:

- значна зношеність основних фондів (65-80 %);
- залежність від цін на енергоресурси;
- низький технологічний рівень виробництва та продуктивності праці;

- недостатній внутрішній попит на готову продукцію і, як наслідок, залежність від коливань на світовому ринку;
- загострення конкурентної боротьби на світовому ринку;
- підвищення вимог до якості металопродукції;
- відсутність належної державної підтримки.

На сучасному етапі великий дестабілізаційний ефект мають події воєнно-політичного характеру, наслідки яких привели до зупинення семи металургійних підприємств - Єнакіївського та Алчевського комбінатів, Макіївського та Донецького заводів, Стаханівського заводу феросплавів, Донецького електromеталургійного заводу, а також ТОВ «Електросталь». У березні 2015 р. розпочався запуск печей Єнакіївського металургійного заводу та його Макіївського філіалу [5,6].

Трендом попередніх років в гірничо-металургійному комплексі є консолідаційний процес, результатом якого є утворення виробництв із повним циклом та вертикально інтегрованих структур. Сучасні металургійні компанії представляють собою інтегровані структури бізнесу (ІСБ), що об'єднують в єдину систему три стратегічні ланки - окрім безпосередньо підприємства - виробника, також постачальників та споживачів готової продукції. Це дозволяє знижати залежність від коливання світових цін та зменшувати конкурентний тиск з боку китайських та російських виробників аналогічної продукції. До того ж, вертикально інтегровані компанії мають змогу значно зменшувати податкове навантаження, а також управлінські та інші витрати. Наприклад, інтеграція гірничодобувного, коксохімічного, металовиробничого підприємства дає змогу скоротити у 2 рази податок на додану вартість, витрати на утримання управлінського апарату, а також ряд інших витрат, пов'язаних із неузгодженістю збутової та цінової політик підприємств [7].

Міністерство доходів і зборів України активно контролює сферу трансфертного ціноутворення холдингових структур. Згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04.07.2013 № 408-VII, який вступив у силу з 1 вересня 2014

р., контроль за трансфертним цінами здійснюється у тому випадку, якщо «загальна сума здійснених операцій платника податків з кожним контрагентом дорівнює або перевищує 50 мільйонів гривень (без урахування податку на додану вартість) за відповідний календарний рік» [8]. Також у законі чітко визнається перелік осіб, що є пов'язаними для цілей трансфертного ціноутворення.

Виконанню положень закону значно допомагає Узагальнююча податкова консультація з окремих питань застосування норм податкового законодавства щодо трансфертного ціноутворення, затверджена наказом Міндоходів від 22.11.2013 N 699 [9], яка у режимі питання-відповіді надає правове проблемних ситуацій, що найчастіше трапляються на інтегрованих підприємствах.

Не відміняючи норм Закону від 04.07.2013 № 408-VII з 1 січня 2015 р., вступив у силу Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням» від 28.12.2014 № 72-VIII [10]. Закон передбачає, що платник податку, який бере участь у контрольованій операції, повинен визначати обсяг його оподаткованого прибутку відповідно до принципу "витягнутої руки". При цьому «обсяг оподаткованого прибутку, отриманого платником податку, який бере участь в одній чи більше контрольованих операціях, вважається таким, що відповідає принципу "витягнутої руки", якщо умови зазначених операцій не відрізняються від умов, що застосовуються між непов'язаними особами у співставних неконтрольованих операціях»[10]. Встановлення відповідності умов контрольованої операції принципу «витягнутої руки» здійснюється за одним із таких методів: порівняльної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу, "витрати плюс", чистого прибутку, розподілення прибутку. Також у законі удосконалено поняття «пов'язані особи» та уточнено перелік контрольованих операцій.

Єдиним нормативним актом, що прямо впливає на функціонування холдингових структур, є Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 № 3528-IV [11], який обґрунтовує основні засади виникнення,

ведення господарської діяльності та ліквідації холдингів та базується на їх розшифруванні саме для державних холдингів. В даному випадку має місце відлуння попереднього Указу Президента України «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації», який обмежувався лише державним сектором економіки та підготовкою її сегментів до подальшої приватизації. Тому законодавча база потребує вдосконалення норм, що регламентують діяльність холдингів в умовах ринкових відносин та динамічного розвитку їх міжнародного статусу.

Особливої уваги серед українських об'єднань підприємств заслуговує «Метінвест Холдинг» (заснований у 2006 році), що здійснює єдине управління підприємствами вугільної, гірничорудної, коксохімічної, металургійної та трубної галузей. До його складу входять два дивізіони: гірничовидобувний (Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат, Північний гірничо-збагачувальний комбінат, Центральний гірничо-збагачувальний комбінат, Комсомольське рудоуправління, Краснодонвугілля, United Coal Company) та металургійний (Металургійний комбінат «Азовсталь», ММК ім. Ілліча, Єнакіївський металургійний завод, Харцизький трубний завод, Промет Стіл, Ferriera Valsider, Metinvest Trameal, Spartan UK, Метінвест-Ресурс, Авдіївський коксохімічний завод, НВО Інкор і Ко). Таким чином, за своєю структурою «Метінвест» є міжнародною вертикально інтегрованою компанією. За даними версії Forbes, він лідирує у списку 200 найкрупніших компаній України, починаючи із 2011 року [12].

У 2012 році частка «Метінвесту» в загальному обсязі виробленого в Україні чавуну склала 53%, сталі - 52%, прокату - 48%. До цього ж періоду належить приблизне завершення процесу консолідації металургійної галузі України. Основними металургійними компаніями України на даний момент є група «Метінвест», «ЄврАЗ», «Індустріальний Союз Донбасу (ІСД)» та «Arcelor Mittal Кривий Ріг» [13].

Внаслідок нестабільності 2014 року та значного погіршення економічної ситуації, «Метінвест» скоротив виробництво залізорудного концентрату на 6%,

коксу на 22% і стали на 19,9% [14]. Але ця обставина не стала на заваді його лідируючої позиції у десятці найкрупніших компаній України 2014-2015 років. Так, виручка «Метінвесту» за перше півріччя 2014 року, яка була критерієм ранжування рейтингу Forbes, склала 71,071 млрд.грн. (що на 18,951 млрд. грн. більше порівняно з аналогічним періодом 2013 року). Лідерами металургійної галузі також стали «Arcelor Mittal Кривий Ріг» із виручкою 16,804 млрд.грн., «Запоріжсталь» (9,498 млрд.грн.) та «Ferrexpo» (8,955 млрд. грн.). Найменш пристосованим до несприятливої ситуації виявився «Індустріальний Союз Донбасу (ІСД)», виручка якого скоротилася на 834 млн.грн. Загальний об'єм виручки металургійної галузі за перше півріччя 2014 року склав 168,1 млрд. грн., що є найкращим результатом серед різних типів підприємств за цей період [15].

Значно інакша ситуація знайшла відображення у результатах 2014 року. Так, на початку квітня 2015 року «Метінвест» зробив заяву про те, що знаходиться у стані дефолту та розпочинає три проекти з отримання згоди від власників облігацій зі строками погашення у 2015, 2017 та 2018 роках на відстрочку погашення основної суми боргу (20 травня 2015 року) та відмову від права пред'являти вимоги у зв'язку із майбутніми випадками дефолту. Окрім цього, компанія веде перемови із кредиторами з передекспортного фінансування. Аналогічні дії стабілізуючого характеру вжили інтегровані компанії ДТЕК(енергетичний підрозділ System Capital Management) та «Ferrexpo» [16].

Отже, функціонування інтегрованих структур бізнесу гірничо-металургійного комплексу України є джерелом стабільного рівня прибутку та розвитку навіть у достатньо складних соціально-економічних умовах. Вони мають значні переваги внаслідок економії на масштабах наближеності до ринків збуту, джерел сировини, а також оптимізації податкового навантаження та здійснення вигідних інвестиційних проектів. Однак, оскільки створення холдингів супроводжується приватизаційними процесами, в управлінні ними превалюють приватні інтереси власників. Тому, законодавча основа щодо

інтегрованих підприємств має бути доопрацьована у руслі взаємовідношень цих структур із інститутом держави, а також збалансування інтересів приватного капіталу та суспільства.

Література

1. Современные энергетические проблемы ГМК Украины и возможные пути их решения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/71/10532-sovremennye-energeticheskie-problemy-gmk-ukrainy-i-vozmozhnye-puti-ix-resheniya.html>
2. Тимофієва Є. С. Вдосконалення методів управління проектами на підприємствах гірничо-металургійного комплексу за рахунок використання механізмів штучного інтелекту / Є. С. Тимофієва // Управління проектами та розвиток виробництва. - 2008. - № 3. - С. 129-137.
- 3.Щекович О. С. Стратегічне управління розвитком публічних акціонерних товариств Групи «Метінвест» / О. С. Щекович, В. П. Хорольський, К. Д. Хорольський // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 8. - С. 81-94.
- 4.Фаїзова С. О. Передумови формування збалансованого управління підприємствами в металургійній промисловості / С. О. Фаїзова // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2013. - № 1. - С. 124-132.
5. Сім металургійних підприємств на сході України зупинили виробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/sim_metalurgiynih_pidprie_mstv_na_shodi_ukraini_zupinili_virobnitstvo_1975611
6. Возобновлено производство на Енакиевском металлургическом заводе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.metinvestholding.com/ru/press/news/show/6886>
7. Плавшуда К. В. Формування вертикально інтегрованих холдингових структур у металургійній промисловості України / К. В. Плавшуда // Юрист України. - 2013. - № 2. - С. 96-101.

8. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04.07.2013 № 408-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/408-18/page>
9. Приказ Миндоходов № 368 от 01.07.2014 г. «О внесении изменений в Обобщающую налоговую консультацию по отдельным вопросам применения норм налогового законодательства относительно трансфертного ценообразования, утвержденную приказом Миндоходов от 22.11.2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://infocentr.biz.ua>
10. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням» від 28.12.2014 № 72-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140072.html
11. Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 № 3528-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>
12. Офіційний сайт «Метінвест» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.metinvestholding.com/ua>
13. Глава "Металлургпрома" отмечает завершение процесса консолидации металлургии Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fixygen.ua/news/20120111/glava-metallurgproma.html>
14. "Метінвест" отчитался о результатах работы за 2014 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://delo.ua/business/metinvest-otchitalsja-o-rezultatah-raboty-za-2014-god-289993/>
15. 200 крупнейших компаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forbes.ua/ratings/2>
16. «Метінвест» объявил о состоянии дефолта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economics.lb.ua/business/2015/04/09/301379_metinvest_obyavil_defolte.html